

Kiedy powstanie stosunek pracy

Michał Bąk, [prawnik Warszawa](#), Rödl & Partner

Spełnienie warunków formalnych zatrudnienia, takich jak sporządzenie umowy o pracę, prowadzenie akt osobowych czy zgłoszenie pracownika do ubezpieczenia, nie jest wystarczające do uznania, że doszło do powstania stosunku pracy. Aby taki stosunek powstał, istotne jest by zatrudnienie spełniało cechy, o których mowa w art. 22 § 1 kodeksu pracy. Ponadto praca musi być rzeczywiście wykonywana, a samo zatrudnienie musi być racjonalne i potrzebne pracodawcy. W razie braku tych cech, ZUS ma prawo uznać, że umowa o pracę została zawarta jedynie dla pozorów. W takiej sytuacji stosunek pracy nie powstaje, a pracownik nie może zostać objęty ubezpieczeniem społecznym – nie ma bowiem prawdziwego zatrudnienia, dającego możliwość korzystania ze świadczeń z tego ubezpieczenia.

Tak uznał Sąd Najwyższy w wyroku z 29 czerwca 2017 r., III UK 172/16.

N.W., dalej określana również jako powódka, w maju 2012 r. została zatrudniona przez E.K., przedsiębiorcę budowlanego, na stanowisku menedżera kontraktu. Charakter pracy oraz odległa siedziba pracodawcy wymagały, aby w celu wykonywania pracy musiała często podróżować samochodem. W zakres obowiązków, oprócz prac biurowych, miały wchodzić m.in. negocjacje z inwestorami oraz kontrola realizowanych kontraktów – tj. czynności wymagające specjalistycznej wiedzy. Powódka nie miała wykształcenia ani doświadczenia w branży budowlanej: wcześniej pracowała jako przedstawiciel handlowy przedsiębiorcy telekomunikacyjnego. Ponadto jej wynagrodzenie znacznie przewyższało wynagrodzenie innych osób zatrudnionych u E.K., które takie wykształcenie i doświadczenie posiadały.

W chwili zawarcia umowy N.W. była w trzecim miesiącu ciąży. Ze względu na to, że poprzednia ciąża miała traumatyczny przebieg, powódka w czerwcu 2012 r. udała się na zwolnienie i pobierała świadczenia z ubezpieczenia społecznego. Na czas jej nieobecności na jej stanowisku zatrudniono innego pracownika, za wynagrodzeniem 4-krotnie niższym od wynagrodzenia powódki. W 2015 r. powódka wróciła do pracy.

ZUS w 2015 r. wydał decyzję stwierdzającą, że N.W. w okresie zatrudnienia u E.K. nie podlegała ubezpieczeniu społecznemu i nie mogła pobierać z niego świadczeń, gdyż umowa o pracę była zawarta jedynie dla pozorów. N.W. odwołała się od tej decyzji. Odwołanie rozpatrywał sąd okręgowy i przychylił się do stanowiska ZUS. Podobnie zrobił sąd apelacyjny, rozpatrujący apelację powódki od wyroku sądu okręgowego.

SA wskazał, że strony zawierając umowę o pracę z góry przyjęły, iż umowa została zawarta tylko w celu uzyskania przez powódkę świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Strony pozorowały wykonywanie pracy na stanowisku menedżera kontraktu: powódka nie miała niezbędnej wiedzy do prawidłowego wykonywania obowiązków, a warunki jej pracy, m.in. częste podróże, były nieodpowiednie do jej stanu zdrowia. Ponadto stanowisko menedżera kontraktu nie istniało wcześniej w E.K. Od wyroku SA powódka wniosła skargę kasacyjną.

Sąd Najwyższy oddalił skargę i podzielił stanowisko SA. Wskazał, że podleganie ubezpieczeniu społecznemu wynika z prawdziwego zatrudnienia, a nie z samego faktu zawarcia umowy o pracę i dokonania innych czynności towarzyszących zawieraniu takiej umowy, np. wygenerowaniu dokumentacji pracowniczej. Z kolei osoba, która ubezpieczeniu nie podlega, nie może korzystać ze świadczeń nim przewidzianych – nie ma bowiem tytułu prawnego do pobierania tych świadczeń.

KOMENTARZ AUTORA

Michał Bąk, prawnik w warszawskim biurze Rödl & Partner

Artykuł 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zawiera katalog stosunków prawnych, których istnienie rodzi obowiązek ubezpieczenia strony takiego stosunku. Jednym z takich stosunków jest stosunek pracy. Aby taki stosunek mógł rzeczywiście powstać, to konieczne jest zawarcie umowy o pracę (wyluczając tryby szczególne powstania stosunku pracy). Nie jest to jednak wymóg jedyny: nie każda umowa o pracę jest bowiem jednoznaczna z powstaniem stosunku pracy, a treść oświadczeń woli złożonych przez strony przy zawieraniu umowy o pracę nie ma

rozstrzygającego znaczenia dla kwalifikacji danego stosunku prawnego jako stosunku pracy. Zgodnie z bogatym i jednolitym orzecznictwem, zarówno ZUS, jak i sądów powszechnych, do powstania stosunku pracy konieczne jest jeszcze spełnienie kilku innych wymogów.

Przede wszystkim praca przewidziana w umowie musi być w rzeczywistości wykonywana. Oznacza to, że konkretny pracownik musi mieć rzeczywistą możliwość realizowania przydzielonych mu obowiązków, dostosowanych do jego sytuacji i umiejętności, a samo zatrudnienie musi być racjonalne i potrzebne. Ponadto praca musi mieć charakter podporządkowany poleceniom pracodawcy, co wynika z art. 22 § 1 kodeksu pracy. ZUS kontroluje spełnianie tych wymogów.

W razie niespełnienia tych przesłanek może się okazać, że umowa o pracę zawierana jest jedynie dla pozorów. Taka umowa, zgodnie z art. 83 kodeksu cywilnego, znajdującym w prawie pracy zastosowanie na podstawie art. 300 k.p., jest nieważna – co wyklucza powstanie stosunku pracy i możliwość objęcia pracownika ubezpieczeniem. Tym samym w omawianej sprawie SN słusznie przyjął wniosek poczyniony przez ZUS, jak i przez oba sądy rozpoznające wcześniej odwołanie powódki.

Pozorność stosunku pracy zawartego pomiędzy powódką a E.K. wynikała z całokształtu okoliczności dotyczących jej zatrudnienia. Praca przewidziana dla powódki nie odpowiadała jej wykształceniu: nie posiadała ona żadnej wiedzy na temat inwestycji budowlanych i nie mogła prowadzić skutecznych negocjacji. Zakres podstawowych obowiązków nie dał się pogodzić z jej ówczesnym stanem zdrowia: wymóg długotrwałych podróży samochodem nie mógł być realizowany w stanie zagrożonej ciąży. Wynagrodzenie przewidziane dla powódki znacznie przewyższało wynagrodzenie dla innych, lepiej wykształconych i bardziej doświadczonych pracowników E.K. – a nawet tej osoby, która zastępowała powódkę podczas jej nieobecności.

Tym samym strony z góry przewidziały, iż celem umowy o pracę nie były wzajemne świadczenia wynikające z tej umowy, a jedynie umożliwienie powódce korzystania z jak najwyższych świadczeń z ubezpieczenia społecznego. To jednak, wobec braku podstawy do objęcia ubezpieczeniem społecznym, tj. istnienia prawdziwego zatrudnienia, zostało skutecznie zakwestionowane przez ZUS.

Źródło: <http://www.rp.pl/Kadry/302169996-Kiedy-powstanie-stosunek-pracy.html>